

ELIŠKA HAŠKOVÁ COOLIDGE

Pět amerických
prezidentů,
česká babička
a já

MLADÁ FRONTA

ELIŠKA HAŠKOVÁ COOLIDGE

*Pět amerických prezidentů,
česká babička a já*

ELIŠKA HAŠKOVÁ COOLIDGE

Pět amerických
prezidentů,
česká babička
a já

MLADÁ FRONTA

*Na frontispisu: Sedmadvacetiletá Eliška Hašková
ve své kanceláři v Bílém domě*

Text © Eliška Hašková Coolidge, 2016

Photo © archiv Elišky Haškové Coolidge, Adrian Šetlík, 2016

Cover Photo © Jadran Šetlík, 2016

Všechna práva vyhrazena.

Pro každou krůpěj, jíž mi srdce bije,
pro každé české slovo matčino,
pro vše, co drahého mi ve vás žije,
pro vše, co drahého mi ve vás pohřbeno,
pro každou vzpomínku zpod rodné střechy,
pro každou slzu v dálné cizině
a pro svou povinnost ve chmurné hodině,
jež nedala mi zoufat bez útěchy –
já miluji vás, moje drahé Čechy.

— Josef Václav Sládek, Vlasti

Prolog

Před prvním vydáním této knihy jsem v Praze v jedné společnosti použila slova „náš pan prezident“ a bylo očividné, že mluvím o Václavu Klausovi. Kdosi se podivil proč, když jsem americká občanka. „Jistěže,“ odpověděla jsem. „Ale zrovna tak, když si jako Češka povídám s Američanem, mluvím o Georgi Bushovi jako o našem prezidentovi.“ V mnoha věcech jsem tehdy tak uvažovala a dodnes tomu věřím. Oba pocházejí ze sobě vzdálených světů, ale v mých očích se podobali dobrými úmysly, silným patriotismem, smyslem pro národní identitu a láskou k vlasti. Což jsou city, kterých si nesmírně vážím, možná proto, že sama jsem svou vlast musela v osmi letech opustit. Jsou to vlastnosti a hodnoty, které by měly být samozřejmé u každého prezidenta.

Celý život jsem měla stejný vztah k Čechám i k Americe, obě země jsou součástí mého života. Vždy jsem stála jednou nohou tady v Evropě a druhou tam za oceánem. Po padesáti letech v Americe se cítím velice silně Američankou, ale tatínek s babičkou mě vedli k tomu, abych mluvila česky, četla české knihy, abych věděla, že patřím i sem. Nikdy jsem na to nezapomněla, i když jsem tu téměř půl století nežila.

Dilema, kam patřím, neřeším a nikdy jsem neřešila. Jsem Čechám vděčná, že mi daly život, a Americe, že mě ho nechala svobodně žít.

▲ Babička Eliška a dědeček František Haškovi v Karlových Varech
kolem roku 1934

Kapitola první

O MÝCH STATEČNÝCH PŘEDCÍCH

Poprvé jsem se do Čech vrátila v roce 1991. Moje dcera Alexandra, manžel Nick a já. Vlastně jsme sem zajeli z Vídně na Alexandřiny jarní prázdniny. Byl konec března, na Šumavě ležely zbytky sněhu. Mlha, nevlídné počasí, jaké touhle dobou ve střední Evropě bývá. Krajina plná potlučených baráků v tom dešti ještě víc zešedivěla. Vše zakouřeno a temno – nejen fyzicky, ale i duševně.

Vracela jsem se po více než čtyřiceti letech a doopravdy jsem nevěděla, co očekávat. Bylo mi osm let, když jsme odcházeli. Kolik si z té doby můžu pamatovat? Pár tváří, situací, z nichž některé pro můj život hodně znamenaly a jiné možná nosím v hlavě zbytečně.

* * *

Moje maminka pocházela z rodiny Polických, ale i když jsem každé léto trávila pár dnů u babičky v Jaroměři a v Nových Zámcích, moc toho o téhle větvi nevím. Dědeček byl továrník, velmi se mu dařilo. Vlastnil velké koželužny, které byly po únoru 1948 znárodněny a přejmenovány na Závody Antonína Zápotockého. Naše rodina, respektive rodina mého strýce Františka Polického, kterého si dědeček před válkou vychovával jako odborníka a dědice, je v 90. letech už zpátky nezískala, patřily k velkým podnikům, na které se restituce nevztahovaly. V emigraci se však strýc ve svém oboru prosadil výborně – v roce 1949 odešel i s rodinou do Irska, kde se postupně vypracoval do vedení tamní největší firmy na zpracování kůží. Po jeho ženě Saše, kterou jsme

všichni měli velice rádi, jsem později pojmenovala svou dceru Alexandru.

Rodině mého strýce se v restitucích nevrátil ani další majetek Polických, zámek v Nových Zámčích, který za války podlehl nucenému prodeji Němcům. Pokud si vzpomínám, bylo to krásné stavení, bohatě vybavené starožitným nábytkem. Za totality tam byla oční klinika, dnes to stát prodal jakémusi zámožnému Rusovi a je z toho zkáza obklopená lidsky vysokým plotem.

Já dědečka Polického neznala, zemřel někdy kolem mého narození. A protože jsem pak v emigraci s maminkou nevyrostala, nebyla příležitost, aby mi o něm vyprávěla. Ani k babičce Polické jsem neměla moc blízko. Pamatuji si o ní jen pár drobností, včetně toho, že mi jednou darovala hru „blechy“.

Po letech mě s větví Polických sblížila slova, která jsem našla na jejich rodinném domě v Pařížské ulici číslo 3: „S pevnou vůlí k vytčenému cíli.“ Kéž bych byla jako dítě věděla, že se jednou stanou i mým životním krédem.

Vždy mě to ale víc táhlo k tatínkovým rodičům, babičce a dědečkovi Haškovým. Dnes mi občas lidé na Šumavě říkají „hraběnko“, protože v Kundraticích máme rodinný zámček. Jsem na to alergická, šlechtický původ nemám. Ale troufám si tvrdit, že ten původ je ušlechtilý.

Dědeček Hašek byl úspěšný bankéř. Vyrůstal ve Vídni, ve skromných poměrech tamější klasické české středostavovské rodiny. Patrně byl jediný syn, nikdy jsem o žádném jiném neslyšela. Jeho kořeny údajně sahají do Českých Budějovic. Léta se chystám, že se tam jednou vypravím a vyhledám místo, odkud Haškovi vzešli, ale nemám ponětí, kde začít, čeho se chytit.

Dědeček měl velký obchodní a finanční talent a rychle šel nahoru. Když byl v roce 1909 jako dvaadvacetiletý mladík jmenován prokuristou Ústřední banky českých spořitelů, říkalo se o něm, že je vůbec nejmladším bankovním prokuristou v Rakousku-Uhersku. O dva roky později přešel

do vedení Pražské realitní a úvěrní banky, v roce 1925 už měl vlastní Bankovní dům Hašek & spol. Na obálku své první účetní knihy si kdysi vepsal: „Mit Gott und zwanzig Gulden angefangen“ – započato s pomocí Boží a dvaceti zlatých. Obojí mu pomohlo.

Skutečnou osobností mého rodu byla ale babička, po které jsem dostala jméno Eliška. Nesmírně mě ovlivnila. Měla v sobě obrovskou laskavost, dobrosrdečnost, silný charakter, humor a velký ženský půvab. Ostatně, maloval ji Alfons Mucha. Pocházela z Jíloviště, z rodiny kováře Skolka, který tam, tuším, byl i starostou. Jako děvče ji poslali do Prahy, do školy kamsi k jeptiškám, kde se učila šít a vařit, ale také mluvit francouzsky, německy, anglicky. Dostalo se jí velmi dobrého vychování, elegantně se oblékala, šila u Podolské a Rosenbauma. Univerzitu nikdy neabsolvovala, ale byla velice sečtělá, inteligentní, plná životní moudrosti, duševně pevně zakotvená. A vždy jí zůstal poctivý hospodyňský základ.

Věřila v ženskou sílu, věřila ve svůj vlastenecký úkol. Někdy v roce 2000 jsem v Americe pořádala svoje dokumenty a našla jsem dopis, který mi napsala v roce 1950, kdy jsem po emigraci žila krátký čas ve francouzském internátu. Po padesáti letech jsem ho četla znovu, dojatá, užaslá:

Moje zlatá Eliško... jsem šťastna, že se dobře učíš – to znamená, že když Ti dá P. Bůh zdraví, jistě budeš dobře studovat a budeš třeba lékařkou, nebo které povolání si vybereš – co tě bude zajímat –, ale budeš částí naší budoucí mládeže, která bude po osvobození naší vlasti pro její rozkvět zapotřebí, aby byla krásná a svorná. Jak je tam nyní vše špatně a ubohé, když tam vládnou lidé, kteří nemají srdce a svědomí! A hlavně dívky budou pak zapotřebí, ty, které budou řádné a pilné, které si budou vědomy, že hlavně od nich bude záviset šťastná budoucnost naší krásné vlasti a šestí rodinné. To víš, hoši, to je něco jiného – ti obyčejné věci nebudou z té citlivé stránky a jsou vždy spíše bojovníci, ale i u nich je to krásné, mají-li cit a srdce. A což teprve u dívek – vím, že jsi citlivá holčička,

a to je to krásné, zachovat si ušlechtilost srdce. Ano, je ke všemu třeba sebekázně, odvahy, trpělivosti a pýle, ale věřím, že to vše u Tebe bude. Nechtěla bych, abys byla dívka „jen na oko“, čemuž se někdy říká „dáma“, chtěla bych, abys byla dívka s dobrotou srdce a s ušlechtilou duší, se zdravým tělem a poctivým myšlením, prosťtě jednou z těch, co budou pýchou naší mládeže a naší vlasti! P. Bůh Ti dej zdraví a sílu, já se za Tebe stále modlím...

Seděla jsem s tím starým, zažloutlým listem v ruce a rozvažovala, jak mnoho věcí a slov se od té doby, žel, z myšlení lidí vytratilo. Vlast, vlastenectví, národní hrdost... Babiččino vlastenectví se možná dnes bude leckomu zdát přepjaté, ale pro ni bylo přirozenou částí života a mně ho odkázala jako silné dědictví. Dědeček cítil stejně, jak jinak si vysvětlit, že za vlast dal ve válce svůj život. A babička velmi dobře věděla, že ho neobětoval jen tak pro něco. Národ mu za to stál. Toto vlastenectví si odnesla v sobě i do Ameriky, pomohlo jí přenést se přes těžké chvíle, udržet v sobě naději, že doma se všechno zase v dobré obrátí. A stejně přirozené pro ni bylo vychovávat tenhle cit ve mně. Nedovolila, abych na své české kořeny zapomněla.

* * *

Když si dědeček babičku bral, měla už za sebou jedno nepovedené manželství a z něj syna, mého tatínka. Svazek s dědečkem Františkem se naopak ukázal být velmi šťastným, bylo to manželství ideální, jaké se tvoří v nebi. Babička byla svému muži pravou rukou a častou poradkyní. Sám říkával, že on je sice hlavou, ale ona krkem, který s ní krouť. Spolu už děti neměli, ale dědeček babiččina syna adoptoval, dal mu jméno Hašek a vychoval si z něj společníka.

V roce 1934 koupili v Kundratcích na Šumavě nedaleko Hartmanic barokní zámek. Půvabný, i když architektonicky nijak mimořádně pamětihodný. Někdy počátkem

18. století ho vystavěl potomek italských pobělohorských imigrantů a hejtman Prácheňska František Karel Villani. Pokud vím, nebyl to rod významný, proslul snad jen jeden z Villaniho potomků, Karel Maria Ignác, který napsal text k později zlidovělé populární písni Zasvíť mi, ty slunko zlaté.

Ale nemyslím, že se o Villaním někdy doma mluvilo. Babičce, která lásce k Šumavě zcela propadla, se tenhle kraj spojoval především s Karlem Klostermannem. Byla jeho velkou čtenářkou, a když po únoru 1948 sledovala, co se s Šumavou děje, psala tatínkovi do Ameriky, že Klostermann se musí v hrobě otáčet. A to ještě netušila, co bude s Šumavou dnes, kdy se z jejího léta kultivovaného a kouzelného lesa stává prales.

Kromě zámku v Kundraticích patřila k panství také Pustina s krásným loveckým záměčkem, šperkem v okolní krajině. Nádherná budova s řeckými bílými sloupy. Vedle ní stála velká stodola s klasickou šumavskou zvoničkou na střeše. Na průčelí nesla obraz sv. Vintíře, oboustranně malovaný na plechu. Stodola shořela někdy v 50. letech, ale obraz sv. Vintíře a zvon, na který se skutečně zvonilo, když kraj zahalila hustá mlha, byly za totality uloženy do muzea v Kašperských Horách. Jsou tam dodnes.

Kundratice jsou krásné místo a babička Eliška s dědečkem Františkem ze záměčku udělali pohodlný dům, kde vedli bohatý společenský život. K zámku patřila velká kaple sv. Antonína a rozlehlé lesy se skálou, kde podle legendy sídlil poustevník svatý Vintíř, patron česko-německých vztahů. Jemu byla zasvěcena kaplička, která tam pod skálou, na nejvyšším bodě hašovského majetku, dodnes stojí. Dědeček a babička do Kundratic nemálo investovali a mnoho lidí z okolí tím mělo práci. Každý rok na Vánoce zvali do zámku děti, které recitovaly básničky a dostávaly dárky. Jako člen kundratických dobrovolných hasičů dědeček i toto sdružení značně podporoval.

Ale dědeček Hašek si Kundratic užíval jen pár let. Když babička viděla, k čemu se schyluje v Německu, sama ho

přesvědčovala, aby tady všechno prodali a odešli do bezpečí. Dědeček odmítl: „Jsme Češi, musíme se nacistům postavit.“

Bohužel, babiččino neblahé tušení se potvrdilo.

František Hašek, mimo jiné prezident burzy, měl za první republiky blízko k T. G. Masarykovi i Edvardu Benešovi. Od mladých let byl členem Československé strany národně sociální a jako finanční expert časem převzal starost o její peněžní hospodaření. Patřil k hlavním majitelům akcií tiskového podniku Melantrich a spolu s tehdejšími řediteli Jaroslavem Šaldou se hodně zasloužil o jeho rozvoj. To byl důvod, proč si ho Němci brzy všimli. Hned počátkem okupace, přesněji řečeno krátce po 15. březnu 1939, si ho pozvali na vrchní velitelství do Dejvic a snažili se ho přinutit, aby svůj balík akcií prodal německé Dresdner Bank.

Důvod byl jasný: České slovo, které Melantrich vydával, v té době mělo v republice nejsilnější čtenářskou obec, počet výtisků přílohy Večerník se dokonce blížil milionu. Noviny se tedy nabízely jako ideální prostředek, kterým český národ oslovovat a manipulovat jím. Němci dokonce chtěli, aby celá transakce proběhla tajně, České slovo by tak oficiálně zůstalo v českých rukou a jeho nový obsah by Češi přijímali se starou důvěrou, bez jakéhokoli podezření. Dědeček odmítl a vysloužil si punc odpůrce německo-české spolupráce. Ještě pětkrát si ho pak Němci postupně předvolali a nutili ho k prodeji akcií, po šesté ho zatkli.

Přišli si pro něj krátce po Heydrichově smrti, 4. června 1942. Babička s dědečkem tehdy byli na víkendů na Jílovišti v hotelu Hubertus. Gestapo jim ráno vpadlo do pokoje, stáli kolem postele, čekali, až se dědeček oblékne, a odvedli ho. Druhý den, 5. června v šest hodin odpoledne, byl pro „schvalování atentátu na zastupujícího říšského protektora“ popraven na střešnici v Kobylisích. Datem jsem si jista, mám ještě výstřižek z novin. Ten večer babička slyšela z rozhlasu jeho jméno na seznamu popravených. V rodině se vyprávělo, že jí do rána zbělely vlasy.

Byl pohřben kdesi v hromadném hrobě, dodnes nevím kde.

Po dědečkově smrti Němci jeho majetek včetně Kundratic zabavili. Do konce války pak babička žila dílem u nás v bubenčské vile a dílem se skrývala u známých v Řitce, kde nosila šátky, aby ji lidé nepoznali, protože i ona se cítila ohrožená. Když bývala u nás v Bubenči, chodily jsme spolu k barnabitkám na Hradčanské náměstí. Žily odříznuté od světa, takřka bez pomoci, a my jim nosily mouku a cukr. Jednou jsem tam před Vánoci houpala v kolébce malého Ježíška a přála si, abych doma měla takového bratříčka. Přesně za rok, 24. prosince, se mi skutečně narodil bratr. Žel, netušila jsem, že se – hned po mém manželovi – jednou stane mým největším životním zklamáním.

Do Kundratic se naše rodina vrátila až po válce. Šumava byla ještě obsazená Američany, kraj neklidný, navíc se připravoval odsun Němců. Babička, duše laskavá a moudrá, k tomu ale přistupovala po svém. Dodnes si pamatuji, jak mi jako malé holčičce vysvětlovala, že ne každý Němec v pohraničí byl nacist a špatný člověk. Tohle velmi rozlišovala. Blízko od nás žil bývalý starosta pan Baur, měl malý stateček a pět dcer. Všichni byli zařazeni do odsunu a babička jim s sebou ještě zařídila dost jídla a pomohla, aby si odvezli, co potřebovali.

Když pak po únoru 1948 sama utíkala, osm hodin pěšky přes hory a lesy, a v Německu se dostala do Regensburgu, objevila se o tom zmínka v novinách. A tahle rodina, která už etablovaná žila někde u Mnichova, jí nabídla, že jestli postrádá domov, u nich ho najde, na jak dlouho bude potřebovat. Ani babička se, myslím, nikdy nesmířila s tím, co se u nás dělo v časech okupace. Nezapomněla na to. Ale našla v sobě dost síly a moudrosti, aby se tím nenechala zaslepit.

Často si na babičku vzpomenu, když sama rozmyšlím o svém ambivalentním vztahu k sudetským Němcům, a pozitivně řečeno, čím jsem starší, tím víc ve mně převažuje Palacký. Odsun byl následkem války a nacistického režimu, který

ji vyvolal. A zatímco odsunutí Němci byli „odsouzeni“ žít čtyřicet let ve svobodné zemi, lidi v Československu za to, že se proti nacistickým hrůzám postavili, stihl zcela jiný osud – čekalo je čtyřicet let života v komunistickém vězení, odděleném od světa železnou oponou...

* * *

Tehdy po osvobození se do Kunderatic pod babiččíným vedením pomalu vracel život, jaký tam býval před válkou. Hodně jezdíval František Schwarzenberg, tatínkův velký kamarád a svědek na jeho svatbě. Vzpomínám si, že jsme mívali i francouzské a anglické hosty, zastavila se u nás dokonce Churchillova dcera Diana a její manžel Duncan Sandys, v té době jeden z britských ministrů. Objevoval se také tehdejší ředitel International Finance Corporation Jimmy Darton. S oběma jsme se pak v exilu občas setkávali. Ale tehdy v Kunderaticích jsem měla za úkol chodit za nimi do zahrady a anglicky je zvát na čaj či na večeři.

Chvilé s babičkou byly nejkrásnější čas mého dětství. Trávila jsem s ní každé prázdniny, do první třídy jsem dokonce začala chodit v šumavských Štěpanicích. Doma v Bubenci už to taková idylka nebyla. Moje maminka neměla povahu na to, aby se starala o dvě malé děti, v tom si, myslím, s babičkou moc nerozuměly. Ta byla hospodyňský typ, u ní zůstávala rodina na prvním místě, ale maminka žila především společensky. A tak se o mě a o mého mladšího bratra starala vychovatelka. Když mi bylo asi tak šest let, vzala nám maminka místo staré milé chůvy, tety Marie, novou. Byla to přísná, zlá osoba, tvrdá komunistka, která mého malého bratříčka týrala tím, že ho nechávala hodiny sedět na nočníku. Jednou nám sebrala krásný rodinný vyřezávaný betlém a loutkové divadlo a oboje dala do jakési školky. Nám vysvětlovala, že by to mělo být pro všechny.

Počátkem roku 1948, přesněji řečeno hned 1. ledna, tatínek odjel jako soukromý bankéř na pozvání americké vlády

do Washingtonu, aby pomohl vypracovat studii o rozšíření československo-americké obchodní spolupráce. Vrátil se měl 5. března a v paměti mi utkvělo, že slíbil přivést Cadillac.

Samozřejmě že po 25. únoru zůstal tam, kde v tu chvíli byl, ačkoliv banka mu poslala telegram, aby se okamžitě vrátil, protože „záležitosti firmy to nutně vyžadují“. Podepsán byl ředitel Mareš. Později mi kdosi vyprávěl, že pamatuje, jak panu Marešovi, když telegram posílal, komunisté drželi u hlavy pistoli.

Tatínek tehdy na telegram našťěstí zareagoval prozíravě. Obratem se optal babičky, jestli je to skutečně tak, jak pan Mareš psal. A ona mu odpověděla, že je tu špatné počasí a že banka počká. Možná mu zachránila život.

Takže zůstal ve Washingtonu a tady se zatím kolem nás děly osudové věci. Krátce po 25. únoru zastavilo v Bubenči před naší vilou velké černé auto, vylezlo sedm mužů a řekli nám, že do dvaceti minut musíme být venku. Tu scénu vidím, jako by se stala včera. Šla jsem maminčiným pokojem kolem stolečku, kam musela ze sejfu snést všechny svoje šperky a cennosti. A najednou jsem mezi nimi objevila svůj malý diamantový křížáček od dědečka a stříbrný kartáček, který jsem používala jako miminko. Nesl moje iniciály EH. Obě věci jsem vzala, strčila do kapsy, a když jsme přijeli na Letnou do bytu, kam nás vystěhovali, maminka je u mě našla. Moc se zlobila, že jsem nevzala něco cennějšího.

Těch pár měsíců do naší emigrace bylo takových zvláštních. Nemůžu tvrdit, že bych na Letné byla nešťastná. Blízko nás na pláni stával cirkus, do kterého jsme chodili, milovala jsem střelnici, protože jsem hrozně ráda střílela. Byla jsem dítě, nedokázala jsem situaci vnímat tak jako naši doma. Jednou jsem přišla ze školy a chlubila se, že jsem vyhrála recitační soutěž a dostala vyznamenání. Maminka, která právě měla návštěvu, chtěla, abych tu básničku přednesla. A já spustila: „Tanky se valí, třese se půda, přišla nás vysvobodit

armáda rudá...“ Maminka zbělela jako papír. Jak lehké je dítěti vymýt hlavu.

Babička si se mnou o tom, co se kolem nás odehrává, naopak povídala velmi vážně. Když jsem byla u ní v Kunderaticích, přišel k nám ze vsi můj kamarád Vašek a vykládal mi, že teď už nám tu nic nepatří. Měla jsem ve své dětské paměti, že majetek nám kdysi zabavili Němci, a tak jsem se babičky nakonec zeptala, jestli komunisti jsou totéž jako nacisti. Tenkrát si do svého deníku napsala, že její sedmiletá vnučka to vlastně dobře trefila...

Nás dvě spojovalo hodně a já ji opravdu milovala bez výhrad. Jednou jsem ji zastihla, jak vytírá kuchyň, a nabídla jsem jí: „Babičko, tohle nemůžeš dělat, já budu odted' pracovat za tebe.“ Byla překvapená, odkud bych já, dítě z hýčkaných poměrů, mohla takovou práci umět. „Naše vychovatelka mě vždy za trest nechá uklízet záchod a koupelnu,“ povídám. Šokovaná babička o tom napsala tatínkovi.

Přes hranice jsme utíkali na jaře 1949, pamatuji se, že byla ještě dost zima. Vyjeli jsme z Prahy s tím, že chceme na Šumavě navštívit tetu. Vezlo nás takové malé zelené sportovní autíčko, vzadu s odklápečím sedadlem, cestovali jsme nalehko, oficiálně jsme přece jeli na víkend. Měla jsem s sebou jen panenku, kterou jsem zachránila, když nás stěhovali z bubenčské vily. Kdesi v šumavské vesnici nás řidič vysadil, ubytovali jsme se v hostinci a odpoledne po čaji nás maminka vzala na procházku. Na silnici nás sebralo další auto, tmavý sedan, a dovezl nás do jakési dvojité garáže. V jedné jsme vysedli, přešli do druhé, našli pod plachtu nákladáku a v něm jsme už za tmy dorazili do stodoly kdesi u Prášil.

Čekali jsme, až zajde měsíc a budeme smět vyrazit k hranicím. Když pak přišla žena, která nás převáděla, a řekla: „Teď, honem,“ nemohla jsem v té tmě a té rychlosti panenku najít. Zůstala tam ležet. Dlouho jsem jí želela.

Přes hranice nám pomáhal manželský pár. On byl pohraničník a obsluhoval světla, která v hraničním pásmu pátrala

po polích. Měli časově sehráno, kdy a kam světlomety zaměří, a ona nás v té pauze dovedla téměř k silnici, která obě země oddělovala. Tam nás opustila. Vzpomínám si, že jsme šli podél hřbitova a viděli stín jakéhosi člověka. Maminka na něj promluvila česky, pak německy, ale on zmizel. Byla to dost děsivá chvíle, trochu poprchávalo, do toho neznámé zvuky, a já k tomu bez panenky, která do té doby byla mojí útěchou...

Až v roce 2015 jsem se díky novináři Davidu Vondráčkovi dozvěděla, kdo nám tehdy pomohl. Právě on mě upozornil na paní Václavu Jandečkovou, která se v roce 2014 o útěku paní Haškové s dcerkou a synkem přes Kdyni zmínila ve své knize *Tři muži proti totalitě (Odbojář Ota Tulačka, pilot RAF Josef Hýbler a americký diplomat Walter Birge v boji s StB)*. Nevěděla, že ta holčička jsem byla já. Náš úspěšný přechod hranic zorganizoval právě její dědeček Ota Tulačka.

Už na německém území jsme narazili na jeden dům, tam nás dovnitř nepustili, od druhého nás odehnal pes, teprve ve třetím jsme si směli vylézt na půdu na seno. K jídlu jsme dostali vajíčka natvrdo, a přiznávám se, že jsem je pak léta nejedla.

V Německu jsme krátký čas bydleli v jednom mnichovském bytě, město bylo vybombardované, náš dům sice stál, ale vedle zůstalo zbořeníště. Bydleli s námi moji bratranci Poličtí a Stomeovi, já mezi nimi nejstarší holka. Vzpomínám si, jak divoce jsme řádili. Velmi rychle jsme se naučili německy ta nejhorší slova, lítali jsme po ulici a křičeli je na celé kolo. Maminka, která se nikdy neuměla o děti starat a vždycy na to měla chuvy, opravdu nevěděla, co si s námi počít.

* * *

Babička s námi neutíkala, chtěla tu počkat, jestli se všichni v pořádku dostaneme ven, a teprve pak že půjde za námi. Zatím za námi do Mnichova přijela ještě mamčinina sestra a bratr s rodinami, všichni jsme bydleli v jednom bytě a čekali

na papíry do Francie. Když se je podařilo získat, najal strýc v pařížském předměstí Le Vésinet vilu v 11 Rue Watteau a zase jsme byli pohromadě.

Naše lumpárny ovšem pokračovaly. Jednou měl strýc hosty a my s bratranci jsme pozorovali, jak chodí do sklepa pro víno. Když se vrátil nahoru, vydali jsme se do sklepa my a pustili jsme se do vína taky. Stručně řečeno, nasávali jsme ho hadičkou přímo ze sudu. Můj čtyřletý bratříček si dopřával jako poslední, hadičku pak nechal ležet, a když ráno strýc přišel dolů, našel podlahu plnou vyteklého vína. Za trest nás do prázdného sklepa zavřel znovu.

Krátce nato odjela maminka s bratrem a se svým budoucím druhým mužem Milanem Smutným přes Irsko do Anglie. Moji rodiče byli v tu dobu už rozvedeni, protože pro maminku bylo nemožné žít v Praze a manžela mít v Americe. Ale proč se v emigraci rozhodli rozdělit i mě s bratrem a každý si do dalšího života vzít jednoho, nevím. Ani po letech jsme si to s maminkou nevysvětlily. Milan Smutný byl syn Benešova kancléře, který válku prožil po prezidentově boku v Londýně a jehož rodina tam byla už zabydlená. Milan pracoval pro BBC, byl to slušný, hodný člověk a po letech jsem se s ním spřátelila.

Ve Francii jsem tehdy zůstala s rodinou tety Saši. Měla jsem ji moc ráda, s bratrancem Fandou jsme byli velcí kamarádi, přesto jsem se cítila opuštěná. Bydlela jsem v internátě, chodila do školy. Šest měsíců jsem ještě čekala, než mi tatínek vyřídí ve Washingtonu imigrační dokumenty.

O můj odlet do Ameriky se postaral Jan Mládek. Spolu s Františkem Schwarzenbergem a Vladimírem Kabešem, bývalým majitelem firmy Aero, patřil mezi tatínkovy nejbližší kamarády a pro mě byl prostě strýcem. Později v Americe jsem od něj dostala své vůbec první kolo, a když mi bylo šestnáct, daroval mi první voňavku. Byla od Guerlaina a strýček Jenda k ní tenkrát s gestem gentlemana dodal, že to je značka pro blondýnky.

Jan Mládek byl nesmírně elegantní, vzdělaný muž, takový renesanční člověk. A velmi talentovaný finančník. Jako mladý bankéř byl druhým naším zástupcem, který po Ladislavu Feierabendovi podepsal za Československo v Bretton Woods smlouvu, na jejímž základě byl po druhé světové válce vytvořen Mezinárodní měnový fond. Těsně před únorem 1948 dostal nabídku, aby se ve fondu vzdal československého kontingentu a šel pracovat do mezinárodního. Přijal ji a zachránil si tak život i kariéru. Později se v Mezinárodním měnovém fondu stal velmi úspěšným ředitelem Central Banking Service. Už jako padesátiletý se oženil s Medou, dnes proslulou sběratelkou obrazů, která po roce 2000 založila na pražské Kampě galerii.

Byl to tedy on, kdo mě na podzim 1950 vyzvedl z internátu, a konečně jsem putovala přes oceán. Poprvé v životě jsem z letadla viděla západ slunce. Do New Yorku jsme dorazili 12. října. Přesně ve chvíli, kdy se tam velkým pochodem tradičně slaví americko-italský Columbus Day, den, kdy u amerických břehů přistál Kryštof Kolumbus. Celé město třeštilo oslavami a já to pozorovala z horních pater Empire State Building, kam mě odvezli rovnou z letiště, abychom tu parádu stihli.

▲ Den přijezdu do Ameriky. S tatínkem v Bronxvillu ve státě New York před domem Emily a Wesleyho Goyerových. Kabelku, kterou Eliška drží, jí tatínek věnoval na uvítanou.

Kapitola druhá

AMERICKÉ ZAČÁTKY
S NULOU

Tatínek mi na uvítanou přivezl vlněnou kostkovanou kabelku. Neviděli jsme se dva roky a myslím, že ani pro něj nebyly lehké. Rozpadlo se mu manželství, ztratil vlast, majetek.

Tehdy v lednu 1948 odjížděl do Ameriky jen se sumou, kterou potřeboval na cestu, žádné peníze ho tam nečekaly. Stejně jako dědeček vždycky věřil, že jsme malá země, mít konto u zahraniční banky je tedy nemravné a od českého bankéře by to byla zrada národa. Přitom by to pro něj nebyl problém. Kdysi nějaký čas pracoval v Londýně u Rothschildů a v New Yorku u Bank of the Manhattan Company, předchůdkyně dnešní, velmi významné Chase Manhattan. Konto si tedy preventivně mohl založit kdekoliv. Neudělal to, a tak v Americe začínal s nulou.

V Čechách po něm zůstala jeho banka, která kdysi, za dědečka, sídlila na Příkopech nad prodejnou Moser, ale později se k této adrese přidalo ještě několik dalších. Slyšela jsem, že jedna z poboček byla na rohu ulic Vodičkovy a V Jámě, v domě, kde bývalo Werichovo a Voskovcovo Osvobozené divadlo. Další adresy, jednu v Celetné 17 a druhou v ulici 28. října 13, už připojil právě tatínek. Odchodem do Ameriky tu kromě banky navíc zanechal i dvě obchodní firmy. Ve Spojených státech založil ještě před 25. únorem společnost Combined Agencies Corporation, což ovšem zpočátku bylo jen jméno bez finančního základu. Ale přece jen se mu po několika letech podařilo firmu rozjet, i když stačila pouze na skromný život.

Hodně mu pomohly kontakty, které měl v Americe z minulých let, a společenské způsoby, kterými byl z domova

vybaven. Když se v roce 1938 s maminkou vzali, vypravili se na roční svatební cestu kolem světa. Projeli velkou část Asie, Indii, Japonsko a šest měsíců strávili ve Spojených státech, kde tatínek přednášel. Tehdy se tam sprátl s řadou bankéřů, s mnoha starými rodinami, a když se tam v osmačtyřicátém roce najednou ocitl bez Bankovního domu Hašek, bez konta, bez koruny majetku, pomohli mu. Byl mezi nimi i pan Charles Stewart, předseda představenstva tehdejšího bankovního domu Hanover Trust. Když jsem pak za tatínkem přijela do Ameriky i já, vůbec první víkend jsme strávili u něj v domě. Podobně později babička – první dny na americké půdě byla hostem v jeho sídle nad řekou Hudson.

Významně tatínkovi pomohl George Weymouth, jehož žena pocházela z rodiny DuPontových. Formálně koupil třetinu jeho společnosti Combined Agencies Corporation, a vlastně mu tak poskytl potřebný finanční základ.

Jako jeden z mála emigrantů měl tatínek otevřené dveře do skutečně vybrané washingtonské společnosti, kde se sblížil s dalšími dobrými lidmi. A odkud ovlivňoval pohled Američanů na Československo.

Na předním místě bych vzpomněla Guye Martina. On i jeho žena Edith se stali nejbližšími tatínkovými přáteli a ten vztah pokračoval i v dalších generacích. Já se dodnes stýkám s jejich synem Guyem, jehož žena Ellen patří ve Washingtonu k mým nejmilejším kamarádkám, a moje dcera Alexandra se dál přátelí s jejich syny Guyem a Johnem. Martinovi měli severně od New Yorku v horách podobných Šumavě krásné venkovské sídlo a u něj chatku, do které jsem s tatínkem a babičkou jako dítě jezdila na prázdniny, protože jsme na nic jiného neměli peníze.

Edith pocházela z rodiny Gouldů, která založila americké železnice. A víc než kdo jiný ovlivnila mou angličtinu. Učila mě nejen, jak se které slovo správně vyslovuje, ale které není vhodné mít v dobré společnosti ve svém slovníku. Nešlo snad o vulgarismy, spíš o rozdílné výrazy, které se pro stejnou

věc v různých kruzích používají. Kupříkladu curtains a drapes – obojí znamená záclony, ale pro elegantní společnost to jsou curtains a nikdy drapes, slovo velice deklasující. Když mluvíte o někom bohatém, neřeknete, že je wealthy, ale vždy jen rich. Chcete-li pohovořit o svých punčochách, v žádném případě nepoužijete výraz hose, ale jen a jen stockings. A smokingu nikdy neřeknete tuxedo, nýbrž vždy buď black tie nebo dinner jacket.

Pro tatínka byli Martinovi opravdu jedno z životních přátelství. Když po návratu z emigrace ležel těžce nemocný v sušické nemocnici a ani lékaři nedokázali odhadnout, jestli se dožije měsíce nebo půl roku, přišla jsem za ním, abych se omluvila, že skutečně musím na krátký čas odjet do Ameriky za dcerou. A že tam ráda vyřídím pozdravy jeho známým, kteří se na něj vždy vyptávají. Byl už ve stavu, kdy poznával jen mě, a i tak si občas pletl, kdo jsem. Ale tenkrát mě chytil za ruku a řekl mi: „Já vím, Guy Martin... to byli moji nejlepší přátelé... a ty jsi byla ta nejlepší dcera.“ To byla poslední slova, která jsem od něj slyšela.

Právě Guy Martin tatínkovi tehdy na začátku nabídl místo ve vedení International Bank of Washington, ale protože tatínek zároveň rozvíjel svou firmu, bankovního postu se časem vzdal. V tu dobu už se také hodně angažoval v emigrantských záležitostech, především kulturních. Později v 60. letech dokonce založil Czechoslovak Education Council, který Američany seznamoval s naší zemí. Navíc byl řadu let prezidentem washingtonské pobočky Czechoslovak National Council of America.

To všechno mu zabralo hodně času, ale myslím, že to nebyl jediný důvod, proč na práci v bance rezignoval. Byl zvyklý celý život pracovat sám na sebe, být samostatný. Na rozdíl ode mě, která jsem vždy byla zaměstnaná. Můj muž později vtipkoval, že mám wage slave mentality, mentalitu námezdního otroka. Tatínek ne, potřeboval být svým suverénním pánem, i když mu to žádný velký finanční úspěch

nepřinášelo. Ale vydělával dost na to, aby nás slušně uživil a abych mohla chodit do dobrých škol.

Jenže tenkrát, v roce 1950, kdy jsem za ním do Spojených států přijela, kdežto babička stále zůstávala v Čechách, musel v první chvíli vyřešit ještě jeden problém. Žil tam sám a starat se o desetiletou dceru, prát na ni, vařit, to všechno bylo nad jeho síly. Takže mě s Janem Mládkem jednoho krásného dne naložili do Mládkova cadillaku a odvezli do katolické internátní školy Villa Maria Academy. Vzpomínám si, jak jsem si v autě vlezla pod zadní sedadlo a zanic jsem nechtěla ven. Školy jsem se bála, krátce předtím jsem vyšla z francouzského internátu a anglicky jsem neuměla ani slovo. Naštěstí trvalo jen chvilku a zábrany ze mě spadly. Tatínek později vzpomínal, že se po chvíli s Mládkem vrátili a tajně se koukali, jak si vedu, ale to už jsem byla obklopena ostatními děvčaty.

* * *

V internátní škole jsem zůstala, dokud za námi do Ameriky nepřijela babička. Z Československa emigrovala až po nás a ještě si tu užila mnoho dramat. Po letech jsem našla její zápisky, které si tehdy v roce 1948 a 1949 vedla na listech vytržených ze školních sešitů a z nichž některé tajně posílala tatínkovi do Ameriky.

Psala o způsobech, kterými se na Šumavě začalo hospodařit, o polích ležících ladem, o rozkradených kusech dobytka, vyhynulých stádech, vymlácených usedlostech, do kterých po odsunu Němců přišli lidé z továren a nevěděli si se zemědělstvím rady. Sama se narodila na statku, hospodářství měla v krvi, rozuměla mu a s těžkostí v srdci ten rozvrat sledovala. Líčila způsoby, jimiž komunisté likvidovali lidi, kteří se jen maličko ozvali.

Vzpomínala, jak na Benešově pohřbu všichni slzeli, a sama k tomu pro tatínka dodala: „Ti nepochovávali prezidenta, ti

lidé plakali nad sebou a ztracenou svobodou.“ Neměla univerzitní vzdělání, nebyla historička ani politoložka, ale v době, kdy řada lidí sotva tušila, jak tragická událost pro jejich budoucnost se v únoru 1948 odehrála, ona ji dokázala přesně pojmenovat.

Po únoru komunisté znárodnili nejen Bankovní dům Hašek, ale i velkou část kundratického hospodářství. A babička pro tatínka podrobně zaznamenávala, jak banku zabírali, jak vypadaly prohlídky a kontroly, jak jí jeden z těch mužů řekl: „Paní, my máme rozkaz něco najít...“ Z pražského bytu musela odejít během pár minut s jednou taštičkou, v Kundraticích jí bylo povoleno nechat si obytnou část zámku s nábytkem.

Několikrát byla babička předvolána k výslechu do Bartolomějské, důvod se vždycky našel. Jednou to byl majetek, jindy kdosi, koho znala, utekl přes hranice... Ale především to byla kundratická kniha hostů, do které léta zapisovala všechny, kteří k nám na Šumavu přijeli. StB na udání jednoho člověka z bývalého zámeckého personálu knihu zabavila, a protože v ní našla řadu jmen lidí z Anglie či Francie, obvinila babičku, že se stýkala s nepřáteli lidu. Výsledky to byly mnohahodinové, tvrdé. A moje statečná babička, která pro rovné slovo nikdy nešla daleko, občas estébákům, kteří ji k výslechům vodili, řekla, že takové chování nezažila, ani když byla po dědečkově popravě vyslýchána na gestapu.

Z hospodářství, které babičce v Kundraticích zbylo, jí předepsali tak velké odvody, že je těžko mohla plnit. A stalo se, že v létě devětačtyřicátého roku poslali ze Sušice do Kundratic padesát dětí, aby tam v lese sázely stromky. Když viděla, že přijely jen s kouskem chleba po kapsách, nechala jim ke svačině nalít hrnek mléka. O to míň pak odevzdala do povinného kontingentu, za což si u soudu vysloužila stotisícovou pokutu a tři měsíce vězení. Než si je měla jít odsedět, podařilo se jí utéct. Lesy, potoky a bažinami se dostala přes hranice. Když se konečně zastavili a její průvodce řekl: „Jsme

na svobodě, v Německu,“ ona v duchu poznamenala: „Ano, v zemi, která mi vzala muže.“

V Německu krátký čas zůstala, pak zamířila za námi do Washingtonu.

A tak jsme byli tři. Z internátu jsem se vrátila domů a nastoupila do blízké katolické školy. Tísnila jsme se v malém bytě, v jednoduchém, nepěkném domě, protože peněz bylo málo, ale byly to roky, které mě do života vybavily tím nejlepším poznáním.

Mému tatínkovi a babičce změnil únor 1948 drasticky život. Z jednoho systému šli do druhého, neměli vlast, domy, ve kterých vyrostli a které milovali, všechny ty věcičky, které si člověk schovává, protože je má rád, ať je chudý, nebo bohatý. Nic z toho neměli, a museli si zvyknout na úplně nový svět.

Dokázali to. A nejen to. Zpátky se ohlíželi jen na ty hezké chvíle. Na posilující vzpomínky. To bylo to nejdůležitější poučení mého života a častokrát mě pak jejich příklad podržel nad vodou. Vždy mě učili hledat hlavně to dobré, v lidech i v situacích. Nedívat se na minulost s hořkostí, ale i tam pro sebe objevovat jen to lepší. Právě tohle člověku dává sílu: Vědět, že špatné věci v minulosti už neovlivníme a že je zbytečné nechávat se jimi deprimovat.

Babička s tatínkem věřili v sílu odpuštění. I to byla jejich životní filozofie. Odpuštění neznamena, že na křivdy zapomeneme a jejich viníky si pustíme do života. Není to předstírání, že všechno je v pořádku, ani schvalování chyb. Ale je to zbavení se hněvu a nenávisti. Tíhy, kterou nosíme za něco, co jsme nezpůsobili. Pomůže nám to pokusit se vcítit do člověka, který nám ublížil. A zároveň se rozhodnout, že nám nikdo a nic nebude ohrožovat budoucnost.

Ale musí to být svobodné rozhodnutí, jen tak sníží náš stres a přinese do duše klid.

Vzpomínám při té příležitosti na doktora Františka Pivničku, advokáta a hluboce věřícího člověka, který mi po mém

návratu pomáhal s restitucemi. Za války seděl v koncentráku, v 50. letech v Jáchymově. Přesto odpustil a navzdory těmto dvěma hrůzným zkušenostem lidem pomáhal. Neohlížel se víc, než bylo nutno, a právě to mu dalo životní sílu. Nikdy na něj nezapomenu.

Tak cítili i babička s tatínkem. Na to, co zůstalo za nimi, skutečně moc nedbali a mně je dnes líto, že jsem se jich víc nevyptávala, co měli, jak žili. Teď to doháním, hledám v Praze i v Kundratcích jejich stopy, probírám se starými dokumenty, ale tenkrát v Americe jsem byla zaneprázdněná vlastním životem a oni sami mě k němu tlačili víc než ke včerejšku.

Asi bylo dobře, že tak vyrůstala řada dětí v emigraci. Ano, naši mluvili o tom, co zůstalo doma, ale nikdy ne způsobem: „Ach, to bylo krásné, když jsme byli bohatí, musíme to všechno zase dostat zpátky...“ Spíš mi chtěli dodat pocit odpovědnosti za jméno Hašek. Přáli si, abych v životě ukázala, že si náš rod a jeho historii zasloužím.

Myslím, že babička zpočátku doufala a věřila, že naše emigrace je otázka krátkého času a v Československu se situace zase vrátí do starých kolejí. Pak pochopila, že asi ne. Jednou mi řekla: „Eliško, v mém životě už se to asi nestane, ale v tvém ano, buď na to připravená.“

* * *

Naše finanční situace nebyla v prvním období valná, ale tatínek s babičkou velmi dbali, abych dostala dobré vzdělání. I za cenu jejich vlastních obětí. Chodila jsem do katolické školy, kde se sice připlácelo jen málo, ale i tak to byla pro rodinu zátěž. Platili mi kurzy řečí, učila jsem se i na klavír, ačkoliv tam jsem moc neuspěla. „Jsi imigrantka, bude tě stát dost sil prosadit se,“ říkal mi tatínek. „Dokážeš to ne tím, co máš, ale co umíš a co máš ve svém nitru. A musíš umět dvacetkrát víc než ostatní.“

Věci skutečně nehrály důležitou roli. Tatínek byl velmi skromný člověk, mnohem skromnější než já, která jsem vždy měla pěkné věci ráda. Zdělala jsem to asi po mamince, stejně jako talent obléknout se šmrncovně za pár krejcarů. Ale nakonec to byla babička, kdo mě naučil, že člověk potřebuje jedny černé šaty, k tomu pár doplňků a může tak všude, do jakéhokoliv prostředí, být sebeelegantnějšího. Že to skutečně je v chování a ne v tom, co máme na sobě, proč můžeme vstoupit do jakékoliv společnosti a prosadit se v ní.

Ostatně, sama ještě v 60. letech dělala velkou parádu v botách od Svatoně. Zkrátka věděla, kdo je, a nemusela se za nic stydět. Vždy mi dávala za příklad Amálku Schwarzenbergovou, ženu tatínkova nejlepšího přítele. Měla ji velice ráda a obdivovala ji. Jednou ji byla navštívit a zjistila, že Amálka, vychovaná v blahobytu, pere Františkovi ve vaně košile. Udělalo to na ni ohromný dojem. Říkala mi: „Víš, Eliško, snaž se být jako ona, to je žena do nepohody a pro všechny životní situace.“

Po letech, už v Praze, jsem se sblížila s Amálčinými dcerami, které jsem v Americe prakticky neznala – my žili ve Washingtonu, oni v Chicagu. A jedna z nich mi řekla: „Eliško, tehdy jako dítě jsem tě skoro nenáviděla, protože mi tě doma pořád dávali za vzor.“ Tomu paradoxu jsme se smály.

Schwarzenbergovi měli sílu a vnitřní sebevědomí vrozené, jim nebylo zatěžko přizpůsobit se nové situaci. Neplatilo to o všech šlechticích, kteří do Ameriky emigrovali. Našli se mezi nimi lidé, kteří v Čechách nic nedělali, nestudovali, nic neuměli, ničím nebyli, a tam za oceánem se jim malovat stěny a mýt okna nechtělo. „Podívej se na něj,“ říkal tatínek občas o někom, „žije a nasává jak houba z bohatých Američanů jen proto, že má titul.“

Amerika je země, která šlechtictví oficiálně neuznává, ale téměř každý Američan je šlechtou okouzlený. Jakmile někdo s titulem z Evropy přijel, byl všude zván. Mít prince nebo princeznu u večeře něco znamenalo a vlastně v tom vůbec

nehrálo roli, jestli v Americe něco dobrého udělal, či neudělal. A bylo dost těch, kteří ze svého predikátu jen těžili.

František Schwarzenberg skutečně patřil k málu těch, kteří to nedělali. Přednášel v Chicagu na univerzitě a velmi pilně pracoval. Ano, pohyboval se tam v té nejlepší společnosti, ale zdaleka ne proto, že byl princ.

* * *

Jakkoliv se naši neobraceli ke křivdám minulosti, jejich vztah k domovu nikdy nepřestal být vřelý. Babička do konce života udržovala kontakt s Kundraticemi. Pořád ji zajímalo, co se tam děje, jak žijí její přátelé, složitými cestami si s několika lidmi vyměňovala dopisy. Nechtěla samozřejmě riskovat, že v Československu ty kontakty někomu ublíží, a tak jsme pro korespondenci do Čech měli fingovaná americká jména. Známa mého tatínka Ann Blair nám propůjčila svoji adresu a svoje dívčí příjmení Denton – já tak byla Virginia Denton.

Babička do Čech posílala balíky šatstva, pamatuji, jak u nás sedávala s kruhem svých přítelkyň, a než se ty věci zabalily, všechny je pozašívaly. Když se doslechla, že rodinná kaple sv. Antonína u kundratického zámku chátrá, uspořádala v Americe sbírku a poslala na její opravu dvacet tisíc dolarů. Naštěstí se nikdy nedozvěděla, že se ztratily a kapli, která nějaký čas fungovala jako ovčín, komunisté zbořili.

Byla jsem vychovaná v atmosféře, ve které slovo vlastenectví nebylo prázdným pojmem. Doma se vždycky mluvilo jen česky, vyrůstala jsem na četbě Babičky, Otce Konelíka, Nerudových a Sládkových veršů. Chodívali jsme na setkání českých emigrantů, jako dítě jsem na oslavách 7. března a 28. října recitovala básničky. Dodnes si schovávám písemné pochvaly, které jsem za to dostala. Dopis podepsaný Petrem Zenklem mi ještě po letech připomíná, že jsem na jedné z těch akcí recitovala Čapkovu Modlitbu.

Ten, kdo nikdy nežil v emigraci, možná tak zcela neporozumí, s jakým dojetím jsme vážili pojmy jako vlast, domov, národ. Sládkovy nebo Nerudovy básně, které zde nesly nezaviděníhodný úděl povinné školní četby a jejichž obsah lidem časem vyvanul, pro nás byly čímsi cenným, co jsme si opisovali do památníků. Udržovaly v nás nadšení. Když jsme je přednášeli, nezůstalo v sále jedno oko suché.

V českých kruzích jsme se pohybovali hodně, a tak naopak dnes trochu chápu, co se děje tady a jak jsou často všichni proti všem. V exilu to bylo totéž. Jiné národy se semkly, protože byly v minoritě a chtěly držet pohromadě. Češi ne. Do Ameriky přicházeli v různých obdobích a každá z těch vln hledala za oceánem něco jiného. Ti, kteří se tam postupně stěhovali někdy od 19. století do roku 1938, se považovali za imigranty, protože svoji vlast opustili dobrovolně a do Ameriky přišli za lepším životem. Především oni tam zachovávali staré tradice, pekli koláče, udržovali kroje, na Vánoce pořádali české bazary, na kterých servírovali mýsy jitrnic a nutili Američany, aby je ochutnali. Jejich vztah ke starému domovu byl mnohem jednodušší, přímější.

My, kteří jsme přišli po roce 1948, jsme se na rozdíl od nich cítili emigranty, protože jsme Československo opustili nedobrovolně. A stres, touha po vzdáleném a nedostupném domovu lidi rozdělovaly. Tamten nemluvil s tímhle, tahle paní nemluvila s jinou, házely na sebe špínu, drobily i to malé české společenství. Dobře si dokonce vzpomínám, jak se tři reprezentanti politické emigrace, Štefan Osuský, Petr Zenkl a Ladislav Feierabend, hádali, kdo z nich bude první prezident svobodného Československa. Ukázalo se, jak zbytečné to byly politické hry, všichni zemřeli dřív, než se vůbec nějaká šance objevila na obzoru.

Naši se nikdy do těchto sporů nezapojili. Babička se stýkala se všemi bez rozdílu, ačkoliv pro mnohé z nich byla tahle její svobodomyslnost nepochopitelná. Navštěvovala paní Zenklovou, protože byla její velká přítelkyně, a chodila